

ELS GRALLERS DEL VENDRELL: DELS PRIMERS NOMS A LES PRIMERES COLLES (1784-1926)

SALVADOR ARROYO I JULIVERT

Els grallers vendrellencs han estat sempre sonadors que han gaudit d'anomenada i prestigi en el context folklòric de la Catalunya Nova.

Des dels primers noms propis localitzats a finals del segle XVIII fins a les primeres colles de grallers identificades a darreries del segle XIX, hi ha tota una colla de formacions de les quals resten algunes breus referències per via oral. La primera pedra de l'estudi biogràfic dels grallers vendrellencs d'aquest període, la posa, ja l'any 1991, l'historiador Pere Ferrando en la seva obra Presència castellera al Vendrell fins a l'any 1926.

Tot partint d'aquest primer treball i de noves dades que hem recollit en aquests darrers anys, hem intentat recollir tots els sonadors i timbalers, alhora que hem reconstruït algunes de les formacions d'aquelles primeres colles vendrellenques.

El material aplegat és força extens, ja que en el període històric que estudiem —des de l'any 1784 fins a l'any 1926— hem pogut localitzar i identificar fins a 40 sonadors i percussionistes vendrellencs en actiu.

ELS GRALLERS DEL VENDRELL: DELS PRIMERS NOMS A LES PRIMERES COLLES (1784-1926)

GRALLERS I TIMBALERS DEL VENDRELL: RELACIÓ HISTÒRICA

Aquesta relació històrica presenta tots aquells grallers i timbalers vendrellencs documentats en actiu durant el llarg període que va del 1784 fins al 1976. L'ordenació s'ha fet atenent a la cronologia dels diferents sonadors.⁽²⁷⁾

Antoni Mata, joglar.

* primera meitat del segle XVI.
+ al Vendrell 1614.

Josep Nerons i Ferrer.

* 11 d'abril de 1734.
+ posterior al 1784.

Francesc Martí i Figuerola "Trip".

* 7 de maig de 1833.
+ 28 de juliol de 1908.

Bonaventura Mallofré i Cañis "Ventura Camat".

* 6 d'octubre de 1841.
+ 3 de març de 1926.

Salvador Lleó i Borrut "Vador Titanyo".

* 5 de juny de 1853.
+ 25 d'abril de 1924.

Antoni Claramunt i Mañé "Ton Francàs".

* 22 de setembre de 1853.
+ 4 de desembre de 1930.

Joan Mallofré i Cañís "Ros Camat".

* 27 d'octubre de 1857.
+ 7 de febrer de 1948.

Josep Coll i Mercadé "Peret".

* 28 de setembre de 1859.
+ 4 de gener de 1888.

Francesc Olivé i Borrut "Frasses Feliu".

* 21 d'agost de 1862.
+ 1937-38.

Pau Domingo i Vidal "Cetró".

* 10 de setembre de 1862.
+ 8 de novembre de 1915.

Isidre Mercadé i Giró "Fugots".

* 1863.
+ Posterior al 1909.

Isidre Mercadé i Vidal "Isidro Caterí".

* 24 de març de 1864.
+ 2 de març de 1942.

Josep Company i Puig "Capblanc".

* 12 de gener de 1865.
+ 3 de maig de 1946.

Joan Olivé i Borrut "Jan Feliu".

* 29 d'octubre de 1865.
+ 26 de gener de 1941.

Miquel Coll i Mercadé "Peret".

* 12 de desembre de 1866.
+ Posterior al 1909.

Joan Martí i Papiol "Trip".

* 15 de gener de 1867.
+ 20 de gener de 1942.

Antoni Gestí i Olivella "Gestí Graller".

* 1 de desembre de 1867.

+ 20 d'abril de 1926.

Miquel Andreu i Recasens.

* 26 de gener de 1868.

+ ?

Carles Mañé i Jané "Carlos Arià".

* 19 de maig de 1868.

+ 23 de novembre de 1955.

Pere Olivé i Borrut "Pere Feliu".

* 26 de gener de 1869.

+ 29 d'agost de 1945.

Joan Company i Puig "Capblanc".

* 12 de novembre de 1869.

+ 7 de setembre de 1911.

Pau Nin i Lleó "Pau Sec".

* 23 de març de 1870.

+ ?.

Josep Grau i Guardià.

* 5 d'abril de 1870.

+ ?.

Joan Mercadé i Giró "Fugots".

* 22 d'octubre de 1871.

+ 31 d'agost de 1934.

Salvador Olivé i Borrut "Vador Feliu".

* 10 de desembre de 1871.

+ ?.

Salvador Salvó i Roca "Vador Ticó".

* 31 de gener de 1873.

+ 20 de desembre de 1926.

Salvador Mallofré i Romeu "Vador Camat".

* 24 de maig de 1873.

+ 4 de maig de 1943.

Joan Coll i Morros "El nen gran".

* 28 de juny de 1874.

+ posterior al 1924.

Casimir Coll i Morros "Cassimiro Graller".

* 5 de juny de 1877.

+ 4 de març de 1939.

Josep Mercadé i Torres "Cordetes".

* 25 d'abril de 1879.

+ dècada dels 40.

Jaume Figueras i Almirall "Masover".

* 18 de novembre de 1881.

+ 8 de gener de 1960.

Jaume Calvet i Cabayol "Jaume Graller".

* 1885.

+ 30 de març de 1961.

Antoni Claramunt i Vives "Francès Fill".

* 6 de març de 1885.

+ 30 d'octubre de 1952.

Isidre Guixens i Mañé "Isidro Arlà".

* 3 d'octubre de 1885.

+ ?

Josep Mercadé i Ramon "L'Asto".

* 13 de juliol de 1886.

+ 20 de març de 1964.

Jaume Claramunt i Solé "Jaume Timbaler".

* 18 de novembre de 1886.

+ 17 d'agost de 1959.

Macari Domingo i Tort "Macari".

* 20 d'abril de 1887.

+ 4 de juny de 1969.

Josep Mañé i Torrents "El Gros de Llorenç".

* 26 d'octubre de 1888.

+ 1 d'abril de 1944.

Bonaventura Company i Figueras "Capblanc".

* 2 d'abril de 1890.

+ 3 de març de 1971.

Joan Company i Figueras "Xic Capblanc".

* 30 de gener de 1892.

+ 30 d'abril de 1968.

Josep Francesc i Cañellas "Graller".

* 1892.

+ 5 de maig de 1951.

Isidre Borrut i Coll "Isidro Snt. Vicenç".

* 27 de juliol de 1893.

+ 25 de gener de 1975.

Pere Coll i Aymerich "Peret Miquel".

* 2 de febrer de 1897.

+ ?.

Joan Vidal i Martí "Baltasar de Cal Tof".

* 24 de gener de 1907.

Josep Sonet i Ivern "El Peces".

* 27 de març de 1910.

+ 24 de març de 1987.

Joan Cañellas i Gómez "El Teio".

* 21 de setembre de 1915.

+ 1990?

Jaume Vidal i Vidal "Carboner".

* 21 d'agost de 1918.

Anton Mañé i Mercadé "Ton de la Gralla".

* 29 de febrer de 1920.

Joan Jané i Escofet "Merenguet".

* 4 de maig de 1920.

Jaume Vallès i Güell "Vallès".

* 16 de juliol de 1920.

Joan Domingo i Puigibet "Jan Macari".

* 16 d'abril de 1925.

Jaume Esteve i Oliva "Casalta".

* 25 de juliol de 1926.

Albert Jané i Pascual "Carbassó".

* 15 d'octubre de 1928.

Antoni Ollé o Egea "L'Ollé".

* 12 de novembre de 1929.

COLLES DE GRALLERS

Els primers noms

La referència més antiga que s'ha pogut localitzar d'un instrumentista o músic popular al Vendrell data de les darreries del segle XVI en la figura del joglar Antoni Mata.

ANTONI MATA

Si bé en desconeixem la data de naixement, sabem que va néixer en la primera meitat del segle XVI. La seva continuada residència vendrellenca ve testimoniada per les úniques dates referencials que Salvador Caralt ens va localitzar sobre la seva vida.

El 29 de setembre de 1569 el trobem establert al Vendrell, on es va casar amb Magdalena Prunera. D'aquest matrimoni varen néixer sis fills: Maria Anna, 2 de febrer de 1572; Anton, 8 d'abril de 1573 - 21 de febrer de 1623; Magdalena, 10 d'agost de 1578; Joan, 29 d'agost de 1580; Francesc, 22 de març de 1583 - 10 de desembre de 1647, i Lluís, 13 d'octubre de 1585 - 2 de setembre de 1632.

Al cap de 17 anys, el 20 de novembre de 1586, mor la seva esposa i és enterrada al cementiri parroquial vendrellenc. L'any següent, el 17 de gener de 1587, es casa en segones núpcies amb Àngela Romeu, també vídua. Amb la segona muller va tenir tres fills: Caterina, 16 de febrer de 1588 - 21 de novembre de 1653; Antoni, 15 d'abril de 1590 - 13 de novembre de 1616, i Esperança, 18 de desembre de 1591.

El nostre enigmàtic precursor morí al Vendrell i va ser enterrat al cementiri parroquial el 24 de setembre de 1614. En les diverses inscripcions dels llibres de registres parroquials es deixa constància que és "mestre de casas i music (lutglar)".⁽³⁴⁾

La primera notícia de la presència de gralles al Vendrell, ens la dona un article d'en Narcís Bas i Socias publicat el 1934.⁽¹⁾ Segons aquesta font, es pot datar una actuació de grallers el 9 de novembre del 1715 a l'aplec de l'ermita de Sant Salvador.

Tanmateix i a les darreries del mateix segle XVIII, apareix una segona notícia de la presència dels grallers en una altra festa vendrellenca; es tracta de la diada del 6 d'agost del 1784, Festa Major de Sant Salvador, titular de la parròquia i data en la qual es va col·locar l'Àngel al cim del campanar. Aquesta es troba localitzada al treball d'en Jaume Ramon i Vidales sobre l'Àngel del campanar,⁽²⁾ que explica amb les següents paraules:

que'ls fadrins anaren á buscarlo á Vilanova i de allí'l portaren á llurs espatllas, passejantlo á la arribada, precedits de las grallas, per la vila...

Si ens centrem ja en aquest 6 d'agost del 1784, en el qual, segons recull Jaume Ramon, sortiren les gralles, direm que, a més, aquest jorn ja va haver-hi matinades —les primeres fins avui documentades—.⁽¹²⁾ Efectivament, als comptes d'aquell 6 d'agost consta, per primer cop, un pagament fet per fer les matinades; però, a més, consta també el nom del qui es va encarregar de fer-les, segurament el primer graller vendrellenc documentat.

hi entregat Joph. Narons per lo treball de donar las matinadas y ensendra las grahellas i lliura, 17 sous, 6 diners.

Cal també precisar que aquell dia es varen contractar "musics" de fora per actuar a les funcions litúrgiques.

La relació del pagament fet a Josep Nerons (o Narons) pel que fa a l'aspecte musical de la festa queda palesa en el fet que als comptes s'agrupen correlativament les despeses de tipus musical de la diada. D'aquesta manera, després de les dues partides gastades per anar a buscar els "musics" a Tarragona i a Torredembarra, apareix la partida pagada a Josep Nerons per les matinades, i seguidament l'anotació del pagament fet a Mn. Francesc Frexas "per pagar la Muzica", entenem

aquí els músics —de Tarragona i de la Torre— que actuaren durant l'ofici o altres funcions litúrgiques d'aquell dia.

JOSEP NERONS

En una primera aproximació, la identitat del que sembla ésser el nostre primer graller resta força obscura. El cognom Nerons o Narons no té cap consonància vendrellenca. Malgrat tot, podem assegurar que Josep Nerons era vendrellenc.

Josep Nerons i Ferrer va néixer al Vendrell l'any 1734, però no podem concretar la data de la seva mort, ja que, ja abans de la Guerra del Francès, desapareixen les dades sobre aquest cognom als llibres d'òbits. Tot fa pensar que Nerons va marxar del Vendrell a les darreries del segle XVIII.

Pel que fa a l'ofici, fa de pagès i viu a "les cases noves de la Bassa Miquela" el 1758, i ja el 1777 el trobem "habitant a la Barceloneta".

L'any 1784, quan "dona les Matinades", té, doncs, ja cinquanta anys.⁽²³⁾

Pel que fa a la seva ascendència, podem aportar que la nissaga dels Nerons al Vendrell s'inicia amb el besavi:

- Jaume Nerons. Pagès de la Pobla de Claramunt, bisbat de Barcelona, avui comarca de l'Anoia, el qual ja el 1679, al casament del seu fill Magí, consta que viu al terme de Bellvei.

Segueix, l'avi:

- Jacint Nerons, que ja viu al Vendrell el 1670, fa de pagès i es casà al Vendrell aquest mateix any amb Magdalena Güell.

El pare:

- Sebastià Nerons i Güell, nascut al Vendrell, també pagès, es casa l'any 1721 amb Magdalena Ferrer.

Pel que fa a la seva descendència, sabem que va casar-se als 23 anys, el 19 de febrer del 1757, amb Maria Vives. D'aquest matrimoni varen néixer vuit fills: 1758, Josepa; 1759, Pere; 1761, Josep, mort el 1780; 1763, Paula, morta el 1764; 1767, Maria, morta el 1780; 1771, Pau; 1773, Joan, mort el 1773; 1774, Paula, morta el 1777.

També cal destacar que hi hagué tres personatges contemporanis amb el nom de Josep Nerons. El primer és el biografiat Josep Nerons i Ferrer (1734 - ?).

El segon és Josep Nerons i Cañellas, nat el mateix 1734. Era cosí germà de l'anterior. Malgrat tot, sabem que va morir al Molí Baix el 17 de maig de 1767; per tant, no pot ésser el que figura als comptes del 1784. El tercer és Josep Nerons i Vives, fill del primer, nat el 1761, però que també va morir abans del 1784, en concret l'any 1780.

Per tant, i per eliminació, l'únic que va poder fer les matinades aquell 6 d'agost del 1784 és Josep Nerons i Ferrer. La presència de gralles i grallers en les festes vendrellenques de les darreries del segle XVIII queda demostrada per l'activitat del Ball de Valencians, documentat ja el 1770, el qual, lògicament, les requeria com a acompanyament musical.

Pel que fa a d'altres notícies de grallers, plenament identificats, podem esmentar que ja a Tarragona l'any 1687 es té constància que actuaren tocant "lo grall de la gaita" Cosme Huguet, de Tarragona, Francesc Gracia, de la Llacuna, i Jaume Vendrell, d'Alcover.⁽³⁾

Pel que fa a les notícies de la presència de grallers —sense poder diferenciar si locals o forasters— en d'altres festes penedesenques, anotem que a l'Arboç consten ja l'any 1770,⁽⁴⁾ i a Vilafranca consta la presència —del "grall"— a partir del 1793.⁽⁵⁾

ELS MATRÍCOLS

Amb el nom de *Matricol-Matricul* o el plural *Matricols* es coneix una primera formació activa al Vendrell i comarca ja al tercer quart del segle XIX. Per les diferents fonts orals i escrites recollides fins avui, cal diferenciar clarament dos períodes en la utilització d'aquest apel·latiu.

Un primer període en el qual el renom *Matricol* s'aplica en singular i d'una manera personificada a un sol graller, que fa grup amb el Trip i uns timbalers forasters.⁽⁶⁾ Cal situar aquesta primera formació cap als anys a 1860-70 del segle passat. En donen compte els escriptors i pròcers vendrellencs Ramon Ramon i Vidaies, Josep Aixalà i Jaume Carner, nascuts en la dècada dels anys 50-60.⁽⁶⁾

Pel que fa a la identitat d'aquest graller, tan sols podem aportar, sense una total convicció, que s'ha localitzat cap a l'any 1835 un tal Joan Güell i Serra "de la Matricula" —registre o aïllament de gent relacionada amb el mar—, que podria donar origen al renom. Güell va tenir dos fills contemporanis a l'anònim Matricul graller: Joan Güell Milà, nat el 2 d'octubre del 1823, i Jaume Güell Milà, nat l'1 de maig de 1842, casat amb Carme Sanahuja, emparentada amb la família del graller de Sant Vicenç Isidre "Arlà". La vinculació del Matricol graller amb Sant Vicenç queda demostrada pel fet de l'existència dins del seu antic terme de l'edificació coneguda per "Corral de Matricol", corralot propietat dels Xim, de Roda, ja cap a principis del segle.⁽²⁹⁾

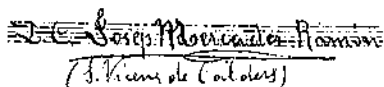
En un segon període sembla que l'apel·latiu es pluralitza i es converteix en Els Matricols per denominar ja una colla de grallers. En aquest sentit, segons dades recollides pel sitgetà Blai Fontanals i per Joan Amades,⁽³⁰⁾ es tracta d'una "cobla" de gralles constituïda a les darreres dècades del segle XIX, en la qual hi haurien intervingut diferents sonadors i timbalers; entre aquests, les mateixes fonts citen:

- Carles Mañé i Jané "Carlos Arlà", nat l'any 1869. Hi entrà com a timbaler als 10 anys; per tant, aquesta formació estava ja en actiu cap al 1879.
- Salvador Salvó i Roca "Vador Ticó", nat el 1873; o bé Salvador Salvó i Romeu, hortolà, nat l'any 1869 i domiciliat a la Ctra. Santa Oliva, 18, del Vendrell, també conegut pel mateix renom Ticó,⁽³⁰⁾ com a graller.
- Anton Claramunt i Mañé "Ton Francàs", nat l'any 1853, el qual entrà de timbaler a la formació a prec de Ticó.⁽³⁰⁾

ELS TRIPS

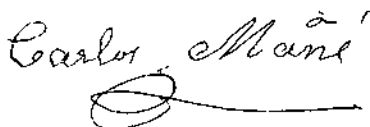
Ens diuen que són pare i diversos fills. De fet, el Trip —pare— és el tercer graller important —o que la tradició oral ha recordat fins ara al Vendrell—. Sabem de veïl antuvi —pels mateixos testimonis de Ramon, Aixalà i Carner— que havia format parella amb el Matricul al tercer quart del segle passat.

El Trip es deia **Francesc Martí i Figuerola**, va néixer al Vendrell el 7 de maig del 1833 i morí, també a la seva vila, als 75 anys, el 28 de juliol del 1908. Era pagès i vivia al carrer de Santa Anna. És fill de Francesc Martí, boter del Vendrell. Pel que fa a la seva descendència, amb la qual

Josep Mercader i Ramon
(J. Vicent de Colomers)

Josep Mercader i Ramon "l'Astó"

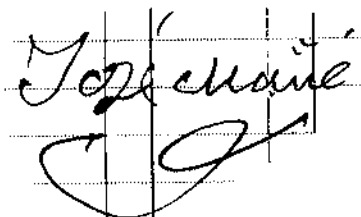
Carles Mañé i Jané

Carles Mañé i Jané "Carlos Arià"

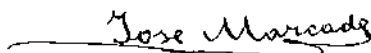
Jaume Figueras i Almirall

Jaume Figueras i Almirall
"Masover"

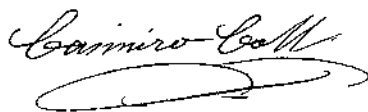
Josep Mañé i Torrens

Josep Mañé i Torrens
"El Gros de Llorenç"

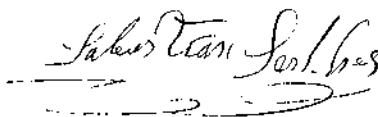
Josep Mercadé i Torres

Josep Mercadé i Torres
"Cordetes"

Casimir Coll i Morros

Casimir Coll i Morros "Casimiro"

Sebastià Sendrós i Fontanals

Sebastià Sendrós i Fontanals
"Ros de Vilobí"

Signatures de coneguts grallers que havien format
en les colles vendrellenques.

formaria després colla pròpia, sabem que es va casar amb Maria Papiol, amb la qual va tenir tres fills:

Josep Martí i Papiol. Nat el 14 d'agost del 1862 i mort el 31 de novembre del 1924. Era solter i feia de pagès.

Pau Martí i Papiol. Nat el 30 de setembre del 1864 i casat amb Rosa Nin Parés. Morí el 4 d'octubre del 1927. Feia de pagès i és l'únic que tingué descendència, la qual conserva la gralla seca.⁽⁷⁾

Joan Martí i Papiol. Nat el 15 de gener del 1867 i mort el 20 de gener del 1942. Era solter i feia de pagès. Timbal.

En el darrer quart del segle XIX formaren colla pròpia; així, els trobem anomenats en la coneguda llista de colles que Joan Jané i Escofet "Merenguet", va recollir del Carlos Mañé "Arlà", com Els Trips en plural.⁽¹⁰⁾ Tanmateix, en Pep del Janillo,⁽²⁴⁾ en l'entrevista feta a Buenos Aires el 1936, els recorda també en plural, Els Trips. I els trobem anomenats en plural en d'altres aplecs de colles fets més modernament per Ricard Casals i Alexandre i per Xavier Bayer.⁽⁸⁻⁹⁾

ELS FUGOTS

També trobem el renom tant en singular com en plural. Així, Pep del Janillo anomena el Fugots en singular i també el Matricol.⁽²⁴⁾ Tanmateix, la llista del Carlos Arlà, recollida per Joan Jané "Merenguet", i d'altres fonts més recents els anomenen ja pluralment. Així apareixen en la llista d'en Ricard Casals o en la de Xavier Bayer.

El cert és que els Fugots eren dos germans. El pare, **Joan Mercader**, era un pagès, natural de Roda de Berà, que es casà, al Vendrell, amb Teresa Giró a principis dels anys 60 del segle passat.

El Fugots gran era **Isidre Mercader Giró**, nat el 1863.

El germà petit, **Joan Mercader Giró**, nat el 22 d'octubre del 1871, va morir a la Barceloneta Alta, núm. 31, el 31 d'agost de 1934. Feia de pagès.

Les primeres colles

ELS PERETS

Els Perets de Sant Vicenç de Calders és la primera colla de la qual clarament coneixem l'estructura i els integrants. Els Perets foren prou coneguts en el món de les gralles en la seva època i, tanmateix, ocupen un lloc important dins de la historiografia d'aquest instrument per ésser la colla guanyadora del primer concurs de gralles celebrat a Valls ja el 1885.⁽²³⁾

Formaven llavors la colla:

Primera gralla: Miquel Coll.

Segona gralla: Josep Coll.

Primer timbal: Josep Casellas.

Segon timbal: M. Andreu.

Miquel Coll Mercader "Miquel Peret".

Nat el 12 de desembre del 1866 a Cal Peret de Sant Vicenç. Fill de Josep Coll Güell, pagès i nét de Pere Coll, *Peret*. El 1896 es casa al Vendrell i el 1909 el trobem vivint al carrer Duc de la Victòria, 23 (avui Andreu Nin). Al mateix domicili el trobem el 1940. El 1885 té tan sols 19 anys i ja fa la primera gralla de la colla familiar, dada que prova la primerenca formació dels grallers de l'antiga escola.

Josep Coll Mercader "Peret".

Germà de Miquel. Neix a Sant Vicenç de Calders el 28 de setembre del 1859 i va morir ben jove, als 29 anys, el 4 de gener del 1888. L'any 1885 té, doncs, tan sols 26 anys quan ja és cap de colla de l'agrupació. Agustí Caralt "Orgue", familiar seu, ens explica que era, a més de cap de la formació, un reconegut compositor de peces i ballades. És fill de Josep Coll i Güell, cap de la nissaga dels Perets grallers, va néixer a Sant Vicenç l'1 de juny del 1821, i es casà l'any 1865 amb Vicenta Mercader Colet, germana del conegut casteller Pau "de Cala Lluçia".

Josep Casellas Juncosa, de Cal Timbaler, de les Peces d'Albinyana.

Segons ens informa Manuel Bofarull i Terrades, en Josep Casellas neix a les Peces el 3 d'octubre del 1862. Fill de la casa coneguda per del Paulet, el 1895 el trobem encara establert a les Peces, a la casa coneguda ja per Cal Timbaler. A finals del segle es trasllada al Vendrell,

on el trobem ja el 1909 amb domicili al c. General Prim, 13; fa de pagès i és conegut pel renom de Tambalé.

Miquel Andreu Recasens. És el segon timbaler de la colla. Nat al Vendrell el 26 de gener del 1868. Té, doncs, tan sols 17 anys. Més endavant entraria en el grup el fill d'en Miquel, **Pere Coll i Aymerich**, i transformaran la colla en un sextet. Així, ja el 1916 els trobem com a sextet El Vendrellenc (Perets), compost per clarinets⁽²⁾, flauta, cornetí, fiscorn i contrabaix.

Per a ajustaments Pere Coll, Duc de la Victòria, 23.

El responsable sembla ser, doncs, Pere Coll i Aymerich, ja que l'adreça és la de la casa de Miquel Coll.

Aquest grup, encara el trobem anunciat per la revetlla de Sant Pere organitzada per la Lira Vendrellenca l'any 1926 com a Sextet Els Perets (B. P. del 26-6-1926).

Actuacions

1885. Valls, al Concurs de Grallers.

1886. Actuen els dies 20 al 22 de gener per les festes de Sant Sebastià a Castellvell del Camp (Baix Camp), *La Opinió*, 20-1-1886.⁽²⁰⁾

1897. Actuació al llogaret de Miramar (Alt Camp).⁽²⁶⁾

Targeta de promoció de la colla Els Perets, editada l'any 1916 quan la formació s'havia convertit, ja, en un sextet instrumental.

També en aquesta època hi ha documentades actuacions a Tarragona ciutat.⁽²⁰⁾

1908. 24 de juny, festes del Pa Beneït de la plaça Nova i Barceloneta. El Vendrell. "Ballades tarda i nit en el mateix lloch i als carrers de St. Magi i J. Ramon tocant en aquest la notable parella dels *Perets* que foren escoltats per nombrosa gentada" (B. P. 26-6-1908).⁽²⁰⁾

1908. 11 de juliol. El Vendrell. "Las balladas de sardanes de diumenge al vespre se verificaren tocadas amb gralles [...] Avuy al vespre hi tocaran *els Perets*. (B. P. 11-7-1908).⁽²⁰⁾

ELS JAPANS

Els Japans era una altra de les formacions actives al Vendrell al darrer quart del segle XIX. En realitat, tan sols coneixem un dels integrants d'aquesta formació, mercès a les notícies aportades pels historiadors bisbalencs Salvador Farré i Mª Assumpció López, i una probable actuació d'aquesta colla per la Festa Major del 1887.

La primera nova ens l'ofereixen els historiadors de cal Roig, quan recullen que:

El Jaume Batet, més conegut com el Graller Batet, va començar, als quinze anys, amb el grup Els Japans del Vendrell.⁽¹¹⁾

En una ampliació de la notícia, ens fan saber que **Jaume Batet i Rossell** "Graller Batet" va morir a la Bisbal el 12 de febrer de 1956, a l'edat de 85 anys. Per tant, en Batet va néixer l'any 1871. Si va començar als quinze anys, amb Els Japans del Vendrell, ens situem als voltants de l'any 1886.

Malgrat tot, cap altra dada hem pogut recollir de la resta de la formació vendrellenca; sí, però, que podem documentar una actuació dels Japans. Aquesta es basa en la nota final del manuscrit que conté el text del Ball de Malcasats del Vendrell representat el 1887, text conegut per *La Llibreta del Garbu* i que fa constar que acompanyaven el ball "dos musichs que eran de la Bisbal del Panadés i Vendrell". Per testimoni de Josepa Mañé i Romeu "Pepa Flaressa" (1882-1984), sabem que el ball anava acompanyat per dues gralles.⁽¹²⁾

No creiem que massa colles de grallers vendrellenques tinguessin casualment en aquella època un sonador bisbalenc. Així doncs, tot sembla

apuntar que Batet, com a graller dels Japans, degué ésser aquell "músic" bisbalenc que va acompanyar el ball parlat dels Malcasats l'any 1887.

Aitres colles vendrellenques actives en aquella època de la qual sols s'ha conservat el nom són Els Tossuts i Els Cebetes. Tot i que l'estudiós Blai Fontanals les troba documentades,⁽³⁰⁾ per la nostra part no n'hem pogut reconstruir la formació ni encara esbrinar la identitat de cap dels seus sonadors o timbalers.

ELS CETRONS

Els Cetrans foren una altra de les colles vendrellenques de les que anaven a cavall del segle i, per tant, ja de "l'època de les 18 parelles".

És el graller Joan Domingo Puigibert "Macari" a qui ens informa de la seva existència.⁽¹³⁾

El cap de colla era **Pau Domingo Vidal** "Cetró". Nat al Vendrell el 10 de setembre del 1862 i mort a la seva vila el 3 de novembre del 1915. Era pagès i vivia al carrer Nou, núm. 37. Era qui feia la segona gralla de la formació. La importància del Cetró en el món de les gralles rau, sens dubte, en el fet que fou el primer mestre de **Macari Domingo i Tort**, més conegut per Macari, un bon graller i mestre de bons grallers.

Un segon sonador d'aquesta formació va ésser **Jaume Figueras i Almirall** "Masover", possiblement com a primera gralla i baix. Va néixer al Vendrell el 12 de novembre de 1881, al carrer de les Hortes, núm. 4. Fill de Sebastià Figueras i Carbó, pagès de Sant Jaume dels Domenys, i de Teresa Almirall i Rovira, de Calafell. El 23 de gener de 1913 es casa amb Antònia Guasch i Vallès, fa de pagès i viu al mateix domicili on va néixer. Va morir al Vendrell, el 8 de gener de 1960, als 78 anys. Figueras fa de responsable de la colla l'any 1907 en els tractes per anar a Igualada.

Un tercer sonador documentat d'aquesta colla a tres veus va ésser **Macari Domingo i Tort** (1887-1969),⁽²⁵⁾ el qual als 16 anys —l'any 1903— debuta ja com a graller dels Cetrans, quan el seu oncle Pau es troba amb la baixa d'un sonador i fa entrar el nebot. Macari seguirà com a graller d'aquesta colla fins a l'any 1908, que s'ha incorporar al servei militar.⁽¹³⁾

Així doncs, entre 1903 i 1908 integraven els Cetrans Jaume Figueras i Almirall "Masové", primera gralla i baix; Pau Domingo i Vidal,

«Cetró», segona gralla, i Macari Domingo i Tort "Macari", primera gralla, amb l'acompanyament d'un timbaler, del qual no sabem la identitat.

La colla sembla que desaparegué cap a meitat dels anys 10. Pau "Cetró" morí l'any 1915, i Macari al retorn del soldat formà ja en una altra colla.⁽¹³⁾

Actuacions

Tan sols una actuació tenim documentada d'aquesta colla, la qual, alhora, ve concretada per tot un interessant aplec documental i que la qualifica com una de les colles de qualitat de la seva època. Es tracta de l'actuació a Igualada, els dies 23-24-25 d'agost de l'any 1907. Coneixem fins a tres cartes que gestionaren el contracte de la colla per a aquella sortida.⁽³⁵⁾ La primera, amb data de 18 de juliol de 1907, surt d'Igualada en nom de la comissió de festes i s'adreça al secretari de l'Ajuntament del Vendrell, el també igualadí Jaume Serra i Iglesias (1853-1935), perquè:

se sirva contratar, de serle posible, una sección de música conocida vulgarmente por Gralls, compuesta, creo, de unos 3 individuos, bajo la base de abonarles 50 pesetas, gastos por cuenta de ellos y con la facultad de postular.

Amb data de 21 de juliol, respon el secretari vendrellenc:

fetes les gestions que m'encarregá vostè ab la seva del 18, avuy he llogat la colla els Satróns, d'aquesta vila, composta de tres grallers y un tabal, pe'l preu de 50 pesetes. [...] Es de lo milloret que corre y no he pogut trobar lo més bò, porque ja estava llogat pera altres pobles que també fan la festa per San Bartomeu. Una altra vegada que voiguessin fer lo mateix han d'espavilarse més aviat.

En una tercera carta, del 5 d'agost, la comissió es posà en contacte amb el representant de la colla. Aquest, que és Jaume Figueras, respon del Vendrell, amb data de 7 d'agost, comunicant que:

el precio de las grallas son si quiere que paguemos los gastos nosotros de 33 duros y si los quieren pagar ustedes 20 duros limpios.

Encara, en una postdata concreta:

Sabrà que si no le conviene hará el favor de contestar en seguida porque podriamos ir en otro sitio y si no contesta el día 23 al medio día seremos en Igualada.

Al final de l'escrit, hi consta un "vare", que sembla ser la conformitat per part igualadina. El desplaçament s'hi va fer en tren.

ELS CAMATS

Sens dubte, Els Camats és una altra de les colles històriques del món de les gralles, tant per la talla dels seus executants, el prototip de la qual el tenim en el Ventura Camat, com per la seva dilatada existència.

Aquesta formació, que actuà fins a les primeries de segle, anava formada, en una primera època, per:

Bonaventura Mallofré i Cañís "Ventura Camat". Nat al Vendrell el 6 d'octubre del 1841 i mort el 3 de març del 1926. Primera gralla.

Salvador Lleó i Borrut "Vador Titanyo". Nat el 5 de juny del 1853 i mort el 25 d'abril del 1924. Segona gralla.

Joan Mallofré Cañís "Ros Camat". Nat el 27 d'octubre del 1858 i mort el 7 de febrer del 1948. Gralla i timbal.

En la darrera època hi entra de timbaler el fill gran del Ventura Camat, **Salvador Mallofré i Romeu** "Vador Camat" o "Betum". Nat el 24 de maig de 1873 i mort el 4 de maig del 1943. Timbal.

El cap de colla fou Bonaventura Mallofré "el Ventura Camat" o "El Pícosa". S'introduí de molt jove en el món de la gralla. Sabem que ja tocava l'any 1867 —als 26 anys— amb el Vador Titanyo, fet que fa pensar que ambdós fossin condeixebles d'algun vell graller vendrellenc.

La notícia, ens la dona Pere Vidal "del Mascanyís" (*B. P.* del 16 d'agost del 1930), en un article titulat "Abans de la Gloriosa. La República que va morir d'un tret de pólvora sola", en el qual explica, fil per randa, la preparació de la sublevació —a les ordres del vendrellenc Joan Vidal i Pujol "Joanet Rajoler"—, què precedí al Penedès a la Revolució del 1868.

El Ventura i el Titanyo són dos dels sublevats:

Aquella mateixa nit pernoctarem ja a cal Pau de les Viudes del terme de Sant Jaume, procurant posar-se lluny de tropes i de guardes civils. En acabar el sopar, el Jan Paloma, que estava molt content, no parà de ballar amb les noies de la casa als tocs del graller Camat Pícosa i del Badó Titanyo, acompanyats per el Gil Daniel amb unes culleres de fusta entre els

Salvador Lleó i Borrut "Vador Titanyo" (1853-1924), assegut amb el seu bastó, membre d'Els Camats, fou un reconegut sonador de gralla seca i flabiol.

dits que aquell sabia fer sonar com unes castanyoles i amb tota xirinola al so del Toc d'anar a adorar begueren de la bota del recó, i qui sap el que hauria durat la gresca a no haver sigut un tranquil (deis de mala mena) que mentre bevien els grallers va fregar amb un bitxo les inxes del instrument i en tornar aquells a tocar els varen coure els llavis tan rabiosament ...

Així mateix, i en una nota a peu de pàgina, Pere Vidal aclareix que:

El Mallofre, conegut per Camat, renom de casa seva, entre la colla s'el coneixia per l'adjectivitat Picosà.

L'altra peça clau del Ventura Camat és l'atribució de la composició coneguda per *La Marxa dels Camats*, avui, sortosament, recollida per Jaume Vidal i Vidal "Carboner", el qual la transcriví a l'igualada per sant Bartomeu del 1946 tal com la hi cantà Joan Mallofré "el Ros Camat", amb l'addenda que refereix el mateix Jaume "Carboner" que el seu germà Ventura va compondre aquella peça a la mort del general Prim —el 1870—, una peça que Els Camats divuigarien i que s'empraria per fer el llevant de taula, nom amb el qual també es coneix la composició.

El Ventura Camat tenia, el 1870, 29 anys, quan va compondre la marxa, i va fer-ho, com moltes de les composicions per a gralla de l'època, d'oïda, ja que no comptava amb coneixements de solfeig. I d'oïda la van transmetre i popularitzar la seva colla i la dels Romeas, amb la qual després tocaria el Ventura, fins que s'arribà a enregistrar per a l'edició d'un disc en la dècada dels anys 30.

Pel que fa a l'admiració del Camat per Prim, queda palesa en el fet que als 26 anys ja prengué part en la sublevació vendrellenca del Joanet Rajoler, sota les ordres del general.

La seva gralla —una Casellas amb virolles de plata— és la que fou regalada a Pau Casals en l'homenatge vendrellenc del 1927. Segons ens explicava el seu nét, Bonaventura Mallofré i Nin, es conserva al Museu Pau Casals de Sant Salvador.⁽¹⁴⁾

El 4 de març del 1924 fou condecorat amb la medalla de plata com a supervivent de la resistència anticarlina del 4 de març del 1874.

El Salvador Lleó "Vador Titanyo" tocava la gralla ja als 14 anys. Feia de forner al carrer de Baix de França, però el fet de treballar a les nits no estava renyit amb els saraus de gralla. El Titanyo, a més de cèlebre graller, fou també flabiolaire i, així, encara el 1913 —als 60 anys— va actuar de

ftabiolaire amb el Ball de Pastorets; l'any anterior, 1912, ho féu amb el de Cercolets organitzats pel Marcel·lí Solé i Turdiu "General". Com el Ventura, fou homenatjat també el 4 de març del 1924. Moria poc després, el 24 d'abril del mateix any. La seva gralla —una Casellas amb virolles de plata—, l'adquirí els anys 40 el mestre graller Jaume Vidal "Carboner", al forn de cal Banyeta del carrer de Baix de França.⁽⁷⁾

En Joan Mallofré "el Ros Camat", sabem que tant feia de graller com de timbaler. Després de la dissolució dels Camats tocava intermitentment en d'altres formacions. El seu nét, Florenci Mallofré, el recorda⁽¹⁵⁾ assajant a la pallissa de la seva vinya del Molí Ait, amb l'avi de cal Campanera, de la Gornal, a principis dels anys 30. Pau Mercadé Canyellas i Anton Mañé i Mercadé "Ton de la Gralla", el vinculen amb els assajos a la Taverna del Caterí a mitjans dels anys 30.⁽¹⁶⁾

Vilafranca, 30 d'agost de 1947. Joan Mallofré i Cañis "El Ros Camat" (1857-1948) amb vestit fosc i ulleres de sol —com a segon timbaler— en una actuació dels Nens del Vendrell.

Els anys 40 encara el trobem en actiu, en actuacions castelleres dels Nens del Vendrell, com a segon timbaler, junt amb el seu deixeble Jaume Vidal "Carboner", Antoni Mañé "Ton de la Gralla", i el Josep Sonet "el Peces" com a primer timbal. En concret, tenim documentades tres actuacions de la darrera època: Igualada, 24 d'agost de 1946; Vilafranca, 30 d'agost de 1947, i Sanatori de Sant Joan de Déu, el 1947, tot i els seus 89 anys. Morí quasi nonagenari, el 7 de febrer de 1948.

El Ros Camat conservava una gralla seca, un grall i un timbal de cordes, de l'antiga colla dels Camats. Aquestes peces foren adquirides a la seva mort per Salvador Gual i Guixens "Pintor". Avui tan sols es conserva el grall —possiblement de producció local—.⁽⁷⁻¹⁵⁾

També Salvador Mallofré s'introduí de ben jove en la colla. Tocava el timbal de cordes —els Camats tenien dos timbals de cordes, l'un el Ros i l'altre el del Vador Camat—, ens explicava Bonaventura Mallofré Nin.⁽¹⁴⁾

Actuacions

Una de les poques actuacions documentades d'aquesta colla és la de Sitges, per la Festa Major de sant Bartomeu —24 d'agost— del 1876.⁽³¹⁾

Una segona actuació fou per la Festa Major del Vendrell del 1895.⁽²⁰⁾ Encara per via oral ens consten documentades altres actuacions a llocs prou allunyats com Tàrraga. Els desplaçaments es feien a peu.⁽¹⁵⁾

Finalment, l'any 1908 hi ha documentada encara una actuació acompanyant el Ball de Bastons jove de Sitges⁽³²⁾:

formaban 'Els Camats' de Vendrell un conjunto formidable y su famoso 'timbaler' Antonio Francàs, era un maestro tocando el tambor. Dicha formación, popularísima en todo el Alto i Bajo Panadés eran los directos sucesores de 'Els Pelegrins' grupo de 'gralles' que cosechó celebridad.

ELS CAPBLANCS

És una altra de les colles de més anomenada a principi de segle. La primera formació dels Capblancs sembla ser que la íntegraven:

Josep Company Puig "Capblanc del carrer de Mar". Nat el 12 de gener del 1865 i mort el 3 de maig del 1946. Fa de pagès.

Joan Company Puig "Capblanc" o "Pare de Lilo". Germà de l'anterior, nat el 12 de novembre del 1869 i mort en l'epidèmia del còlera del 1911 el dia 7 de setembre. Viu al carrer de Santa Anna i fa també de pagès.

Junt amb dos timbalers no identificats, aquesta colla va introduir el costum que cada timbaler cobrava el mateix que un graller; fins a aquell moment un timbaler rebia la meitat del que corresponia a un graller, tal com ens explicava Joan Jané "Merenguet".

Aquesta formació, la trobem ja en actiu en la dècada dels anys 80 del segle passat, segons demostra una anècdota entre Josep Company i l'infant Pau Casals que recull Pere Ferrando.⁽²⁰⁾ El centenari Josep Ferrando i Font, nat a Marmellar l'any 1894, registra la colla dels Capblancs actuant a la Festa Major del seu poble —29 de setembre— durant la seva infantesa, entre 1894-1900.⁽²⁸⁾

Joan Company i Figueres "Xic Capblanc" (1892-1968), al mig de la formació d'Els Capblancs segona època. El timbaler és Joan Sans "Janet de l'Aleix" de la Bisbal. El segon graller és l'Anton Mañé "Ton de la Gralla", emparentat amb aquella nissaga de grallers. Foto Català Roca.

Després s'afegirien a la formació els fills de Josep Company:

Bonaventura Company i Figueras "Ventura Capblanc". Nat el 2 d'abril del 1890 i mort el 3 de març del 1971.

Joan Company i Figueras "Xic Capblanc". Nat el 30 de gener del 1892 i mort el 30 d'abril del 1968.

Actuacions

Amb l'entrada de la segona generació a principis del present segle formen ja una petita cobla amb gralles llargues (*B. P.* 26 juny 1908). El 1910 —segons recull Josep Bargallo—,⁽¹⁷⁾ la colla de grallers Los Cap blancs va acompanyar els Xiquets durant la cercavila de la Festa Major de Santa Tecla.

Després de la mort de Joan Company en l'epidèmia del còlera del 1911, cap al 1912, segons testimoni del mateix Joan Company Figueras,⁽¹⁸⁾ deixa de tocar la gralla, i formen un quartet, en el qual, segons Anton Company Jané "Capblanc de la Taverneta"⁽¹⁹⁾ i Jaume Vidal "Carboner",⁽⁷⁾ formaven dues gralles llargues —una d'elles amb campana de metall, de Josep Company—, un cornetí —Joan Company i Figueras—, un fiscorn —Bonaventura Company i Figueras— i un timbaler no identificat.

Al cap de 40 anys —corria l'any 1952— Joan Company es reintegra en el món de la gralla —tot i els seus 60 anys—, junt amb el seu cosí Anton Mañé i Mercader "Ton de la Gralla", i amb Josep Sonet Ivern "el Peces", de timbaler, o el Joan Sans Sonet "Jané de l'Aleix", de la Bisbal, com a timbaler esporàdic. La formació, tal com recull Pere Català,⁽¹⁸⁾ la batejaren amb el nom de Colla Els Capblancs pel fet d'ésser ambdós grallers descendents d'aquella nissaga. Recordem que la mare del Ton de la Gralla —Rosa Mercader Company— era cosina del Xic Capblanc.

ELS PELEGRINS

Tot i que Els Pelegrins foren una colla de grallers de la veïna població de Bellvei, volem deixar constància d'aquesta colla per la seva arrelada vinculació amb la nostra vila i per la seva reconeguda qualitat en l'execució.

És el Josep Serra i Miret "Pep de Janillo" qui, en la seva coneguda

entrevista publicada a la revista *Catalunya* de Buenos Aires, pel març del 1936, ens diu:⁽²⁴⁾

Entre els grallers de més fama hi havia els del Vendrell, terra especial per a aqueixos músics. Faig memòria del Matricul, el Fugots, els Trips, els Pelegrins (el pare i diversos fills; aquests eren considerats els millors grallers de la comarca).

Certament, Els Pelegrins varen tenir molta anomenada a les darres del segle XIX, fama que s'allargaria fins a l'etapa de la renaixença castellera amb la transformació de la colla en Els Petits Pelegrins.

Els Pelegrins, doncs, ens diu Pep del Janillo, eren pare i diversos fills. El Pelegrí pare era:

Josep Castellví i Mañé. Nat a Bellvei entre 1835-1838 i mort el 25 d'octubre del 1913. Segons ens explicava Joan Castellví i Vives, fill del Petit Pelegrí, no hi ha una vertadera convicció que el seu avi fos graller, però sí que ho foren tres dels seus fills.⁽²¹⁾

Joan Castellví i Romeu "Xic Pelegrí". És el segon dels germans i el que va agafar el renom de la casa, Cal Xic Pelegrí, al carrer de Sant Joan. Feia la primera gralla.

Salvador Castellví i Romeu "Vador Pelegrí". El tercer dels germans. Nat el 13 de febrer del 1874 i mort a Bellvei el 6 de juny del 1954. El Vador Pelegrí era el timbaler de la colla.

Francesc Castellví i Romeu "Petit Pelegrí". Era el darrer germà, el petit de la casa; d'aquí el seu renom Petit Pelegrí que, després, donaria nom a la colla en la segona etapa. Nat a Bellvei el 1881 aprox. i mort el 22 d'agost del 1956.

Així mateix, i en la primera relació històrica de grallers a Catalunya (1800-1970),⁽²²⁾ apareix un tal **Josep Guardià "Pelegrí"**, de Bellvei, com a graller del segle passat. En realitat, segons Joan Castellví i Vives, el renom Pelegrí a Bellvei estava lligat al cognom Castellví; per tant, Guardià degué formar colla amb Els Pelegrins en la primera etapa de la formació.

Pel que fa a les actuacions documentades, en tenim una primera ja a Sitges, l'any 1876, on consta que és una colla de gralles curtes, tot

acompanyant el Ball de Bastons.⁽³¹⁾ Estem en una primera etapa de la formació, en la qual potser sols estarien en actiu el pare i el Xic Pelegrí. Una segona actuació tingué lloc en la Festa Major del Vendrell del 1895, tot acompanyant la Colla Vella dels Xiquets de Valls.⁽²⁰⁾

Pel que fa a aquesta segona etapa, que formarien ja els tres germans, llegim, en un programa de la Festa Major de Sitges, que:

En su tiempo gozarón de merecido prestigio los hermanos Pelegrins maestros de la gralla seca.⁽³³⁾

Entre l'any 1917 i el 1926, la colla evoluciona i es converteix en un quartet amb gralles de claus. S'anomenen Els Pelegrins, però, majoritàriament, a partir dels anys 20, són coneguts com a Els Petits Pelegrins.⁽²⁵⁾ Integren llavors la colla:

Francesc Castellví "Cisco Pelegrí", com a primera gralla.

Josep Mañé i Torrents "el Gros de Llorenç" (1888-1944), resident al Vendrell, com a baix.

Josep Mercader i Ramon "L'Astó" (1886-1964), resident a Sant Vicenç, com a segona gralla.

Salvador Castellví "Vador Pelegrí", com a timbaler.

Així mateix mateix, entre d'altres sonadors que havien format part d'aquesta escola d'una manera més o menys estable, Robert Rovira anomena l'arboçenc **Josep Sanahuja i Marcas** "Cruset" (1876-1944).

Aquesta colla va gaudir de molta anomenada cap als anys 20. Pel que fa al seu àmbit geogràfic d'actuació i a la incipient organització propagandística d'aquella colla, resulta molt interessant la carta que el graller Josep Mañé, com a representant de la colla, envia al secretari de l'Ajuntament d'Igualada tot oferint els serveis de la colla per actuar a la capital de l'Anoia.⁽³⁵⁾ El document és datat al Vendrell, el 2 de juliol del 1926, i el remitent fa constar la seva adreça al final, carrer de Riego, 27, domicili de Mañé i lloc d'assaig de la colla.⁽¹⁶⁾

Sabiendo que en Igualada por la Fiesta Mayor muchos años tienen costumbre de llogar grallas [...] que si necesitaban grallas para dichas fiestas nosotros podríamos servirles asegurandoles que quedarían con-

El Vendrell, plaça Nova, Festa Major de l'any 1905. Tres gralles, un flabiol i un timbal toquen el toc d'astell per uns improvisats castellers locals. És el primer document gràfic d'una colla de grallers al Vendrell. Algunes fonts asseguren que es tracta d'Els Capblancs.

tentos tanto por el repartorio de bailables, todo de actualidad, como tambien por el repartorio de sardanas que llevamos. Si les conviene pueden escribir [...] dentro de la carta encontrara un sello para la contestacion. [...] Nosotros por saberlo podemos esperar asta el 7 de agosto si por todo aquel día no sabemos nada aremos contrato á otro pueblo que nos hablarón por el 25. Si V. lo trabaja eso habrá una gratificación...

ELS ROMEAS

La creació d'aquesta colla ratlla el principi del segle XX, però el seu nom tindrà certa continuïtat —fins i tot derivacions— fins a l'any 1936. (25)

Ens centrarem ara i aquí en la primera formació dels Romeas com a colla estable.

Era el 2 de juny del 1901 quan la Lira Vendrellenca representava al Teatre Romea el conegut sainet de costums vendrellencs de Ramon Ramon i Vidales *En Pau de la Gralla ó la Festa Major de la Vila*. El reconegut prestigi de què el Teatre Romea gaudia a principi de segle va comportar que la colla de grallers que tocà en aquella representació s'anunciés com a "aquells que van tocar al Romea", que, a la llarga —documentalment per primer cop el 1908—, donaria nom a la colla Els Romeas, més coneguts, però, per la dicció Els Romeies.⁽²⁰⁾

El primer grup de grallers el formaven:

Bonaventura Mallofré i Cañís "Ventura Camat" (1841-1926).
Primera gralla.

Isidre Mercadé Vidal "Isidro Caterí". Nat al Vendrell el 24 de març del 1864 i mort el 2 de març del 1942. El Caterí feia la segona gralla.

Antoni Claramunt i Mañé "Ton Francàs". Nat el 22 de setembre del 1853 i mort a Barcelona, a l'Hospital del Sagrat Cor, el 4 de desembre del 1930. El Francàs era el timbaler.

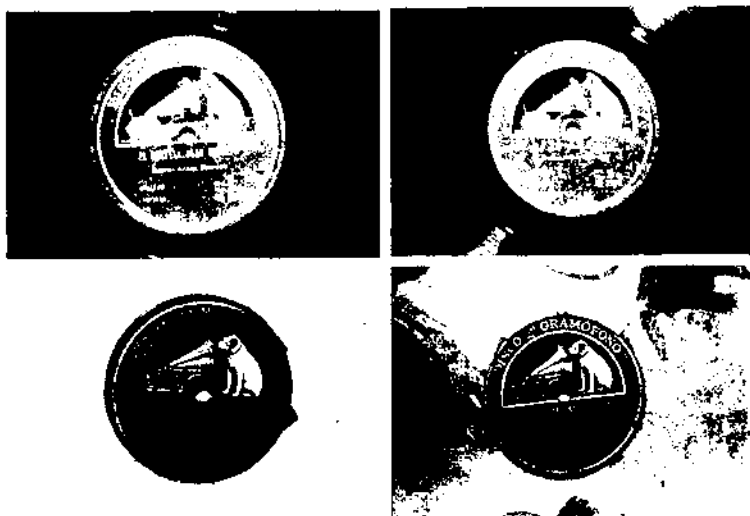
Bonaventura Mallofré i Nin, nét del Ventura Camat, ens confirma que aquesta formació, durant la dècada dels anys 10, assajava a cal Camat, al carrer del General Prim, prou vinculat, per cert —i no per casualitat— a la vida del Ventura.⁽¹⁴⁾

Tanmateix, e aquesta formació sembla que va haver-hi algun relleu. En aquest cas, és pel testimoni de Magí Miró i Fonts⁽²⁰⁾ que sabem que la colla la integraven "el Ventura Camat, el Vador Ticó i el Ton Francàs". La relació correspon a una anècdota indatada, però en tot cas posterior al 1913, any en el qual l'Isidro Caterí integrava encara amb tota seguretat la colla.⁽²⁰⁾ Aquest nou component es deia:

Salvador Salvó i Roca "Vador Ticó". Nat el 31 de gener del 1873 i mort el 20 de desembre del 1926, el mateix any que traspassà el Ventura Camat.

Aquesta formació subsistirà fins a principis de la dècada dels anys 20. Llavors passen a formar la colla el tercet dels Romeas Clàssics:

Joan Vidal i Mestre "Joan de Vilanova" a "el Romeia" (1865-?), que feia la segona gralla.

Els dos primers discs de música de gralles enregistrats per la colla Els Romeas cap al 1930. Foto Joan Grau, col·lecció Pere Ferrando.

"Els Romeas" de la primera època. Es tracta de la formació originària que actuà fins a les darreries dels anys deu. D'esquerra a dreta: Bonaventura Mallofré "Ventura Camat", Isidre Mercadé "Cateri" i el timbaler Anton Claramunt "Francàs". La fotografia és d'una actuació cap al 1913.

Josep Bruna i Mestre "Pep de les Cabanyes" a "El Gallerí" (1870-1946). Primera gralla.

Antoni Claramunt i Mañé "Francàs" (1853-1930), que actua com a timbaler.⁽²⁵⁾

Actuacions

1901. 2 de juny. Barcelona, al Teatre Romea.

1908. 28 de juny. El Vendrell. Revetlla de Sant Pere. Lira Vendrellenca.

1909. 19 d'agost. Festa Major del barri marítim de Sant Salvador: "Matinades á la vila y á la platja per les populars gralles Els Romeas" (*B. P.* 14-8-1909).

1912. Festa Major del Vendrell (*D. de Vilanova* 23-7-1912).

1913. Festa Major del Vendrell. Rebut de l'actuació signat per Isidre Mercadé "Caterí".⁽²⁰⁾

1915. 24 d'agost. Festa Major d'Albinyana. Com a acompanyament d'una colla de castellers locals. Testimoni de Dolors Mata i Güell (1904-1993), recollit per Pere Ferrando (*El 3 de Vuit* 12-8-1983).

L'Anton "Francàs" i el Joan "de Vilanova", tot obrint la comitiva del seguici popular del Pa Beneit, que s'arrecera a l'ombra a la carretera del Dr. Robert del Vendrell. La fotografia es pot datar a principis del anys 20.

Els Romeas "Clàssics" és la formació que actuà gairebé durant tota la dècada dels anys vint. D'esquerra a dreta, identifiquem Joan Vidal "Joan Vilanova", Josep Bruna "Pep de les Cabanyes" i el timbaler Anton Claramunt "Ton Francàs". La fotografia és d'una actuació acompanyant els "Nens del Vendrell" a la platja de Sant Salvador, l'any 1928.

Dècada dels anys 20, any indeterminat, com a acompanyament del Ball de Bastons de l'Arboç (Arxiu Robert Rovira).

1920. Dia 28 de juny. Revetlla de Sant Pere. La societat La Lira Vendrellenca celebra la seva festa anual en record de la seva fundació l'any 1889. Es fa una gran passada amb les gralles Els Romeas per recollir les tradicionals coques ensucrades. Després hi ha concert a la plaça Nova i es fan ballades davant del local social —c. Àngel Guimerà— (Jaume Badia a *Crònica* (1889-1989).

1925. Dia 28 de juny. Revetlla de la Lira. "A més de les tradicionals coques que cercarà amb les gralles Romeas. Es faran ballades i sardanes a la Plaça Nova on s'aixecarà un cadafalc tot il·luminat." El ball es va veure molt concorregut, però els Romeas, en tocar la sardana, no tenien els instruments adequats i van fer riure. (Jaume Badia a *Crònica*).

LES COLLES DE SANT VICENÇ

A més de la ja estudiada colla dels Perets, dues més són les agrupacions actives a Sant Vicenç de Calders en el període que estudiem. Una és la colla de Els Casimiro, que ja estudiàvem amb cert detall en el nostre treball a l'entorn de les formacions del període de la renaixença castellera.⁽²⁵⁾ I la segona és una colla més esporàdica, que es coneix com La Colla de Sant Vicenç, que tenia com a cap Pau Nin, Sec, i que estigué formada per diferents sonadors que després formarien colles pròpies.

ELS CASIMIROS

Pel que fa a aquesta formació, integren la colla en el primer període:

Joan Coll i Morros "El Nen Gran" (1874 - després del 1924).

Casimir Coll i Morros "Casimiro Graller" (1877-1939).

A aquesta parella inicial s'afegeix, cap a principis del segle XX,

Jaume Calvet i Cabayo "Jaume Graller" (1885-1961), que formarà parella amb Casimir Coll fins a finals dels anys 10.

LA COLLA DE SANT VICENÇ

L'Anton Mañé, *Ton de la Gralla*, ens dóna referència d'aquesta formació de Sant Vicenç, la qual estaria en actiu ja abans de l'any 1917, colla que havien integrat en diferents períodes:

Pau Nin i Lleó "Pau Sec" (1870-?).

Josep Mañé i Torrents "El Gros de Llorenç" (1888-1944).

Josep Mercader i Ramon "L'Astó" (1886-1964).

Isidre Borrut i Coll "Isidro Snt. Vicenç" (1893-1975).⁽²⁵⁾

Isidre Guixens i Mañé "Isidro Arlà" (1885-?).

Jaume Claramunt i Solé "Jaume timbaler" a "Jaume del Gas" (1886-1959).

Pere Nin i Jané "Pare del Sebio" (1871-?). Timbaler.

Els grallers vendrellencs Isidre Güixens "Isidro Arlà", membre de la colla de grallers Els Vallesos de Sabadell, junt amb el timbaler Anton Claramunt i Vives "Francàs fill" amb el grup de geganters de Sabadell, cap a l'any 1947.

NOTES

- (1) Narcís BAS I SOCIAS, a "Antologia Vendrellenca", setmanari *El Baix Penedès*, 3 i 11 de novembre del 1934, recollit per P. Ferrando a (20).
- (2) Jaume RAMON I VIDALES, a "El Àngel del Campanar", article publicat a *El Vendrellense*, del 25 d'agost del 1895, i al programa de la Festa Major del Vendrell del 1904.
- (3) Jordi MORANT I CLANXET, a *Hª dels castells. Tarragona i les comarques castelleres*. Tarragona, 1976.
- (4) Gaietà VIAPLANA, PREV., a *Notes històriques de la Parròquia i Vila de Arbós*. L'Arboç, 1927.
- (5) Notícia publicada al programa de la Festa Major de Vilafranca del Penedès de l'any 1979.
- (6) Ramon RAMON I VIDALES, a "Records de Noy", publicat a *Lo Vendrellenc* 26-7-1900. També publica, amb el títol "Vigilia de F. Major", als programes de Festa Major del Vendrell del 1917 i 1970.
Josep AIXELÀ I CASELLAS, a *Pensant amb la vila*, el Vendrell, 1929, i a *Hores vagaroses*, el Vendrell, 1932.
Jaume CARNER I ROMEU, a «Pròleg» de *Pensant en La Vila*, 1929.
- (7) Entrevista a Jaume VIDAL I VIDAL "Carboner", 5-10-92.
- (8) Ricard CASALS I ALEXANDRE, a "Instruments tradicionals catalans" a *Canya. Quaderns de cultura popular*, núm. 0. De. Altafulla, Barcelona, 1982.
- (9) Xavier BAYER, a "Sona la gralla", programa de la Festa Major de Vilafranca del 1990.
- (10) Llista publicada per Pere CATALÀ I ROCA a *Món casteller*, vol. II, pàg. 857.
- (11) Mª Assumpció LÓPEZ I Salvador FARRÉ, a *El fet casteller a la Bisbal del Penedès (1877-1991)*. La Bisbal, 1991.
- (12) Salvador ARROYO I JULIVERT, a *El Ball de Malcasats del Vendrell: estudi etnogràfic d'una tradició penedesenca*. Premi Certamen Joan Amades. Generalitat de Catalunya, 1991.
- (13) Entrevista a Joan DOMINGO I PUGIBET "Macari", 9-9-92.
- (14) Entrevista a Bonaventura MALLOFRÉ I NIN "Ventura Camat", 26-9-92.
- (15) Entrevista a Florenci MALLOFRÉ "Lencio Camat", 2-9-92.
- (16) Entrevistes a Pau MERCADÉ I CAÑELLAS "Pau Cecilio (Caterí)", i Antoni Mafé i Mercadé "Ton de la Gralla", 27-7-93.
- (17) Josep BARGALLÓ I VALLS, a *La Colla dels Xiquets de Tarragona i la tradició casteller a la ciutat*. Tarragona, 1990.
- (18) Pere CATALÀ I ROCA, a *Destino* núm. 792. Barcelona, 11-10-52.
- (19) Anton COMPANYY I JANÉ "Ton Capblanc".
- (20) Pere FERRANDO I ROMEU, a *Presència casteller a Vendrell fins a l'any 1926*. El Vendrell, 1991.
- (21) Joan CASTELLVÍ I VIVES, fill del Cisco Pelegrí.
- (22) Grallers de Vilafranca "Colla de Mar", a *Mostra de música tradicional*. Sèrie 5. Vol. I.

Fonoteca de Música Tradicional Catalana. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. 1992.

- (23) Salvador ARROYO I JULIVERT, a "Josep Nerons: notícia del primer graller vendrellenc?". Setmanari *El 3 de Vuit*, 20-12-1991.
- (24) Josep SERRA I MIRET (1856-193?) "Pep de Janillo". Entrevista publicada a *Catalunya* núm. 64, revista editada pels catalans a Buenos Aires, març 1936, i reproduïda a *La Crònica de Valls* núm. 1.611, de 16 de maig del 1936, i al setmanari *El Baix Penedès*, del Vendrell, núm. 1570, del 16 de maig del 1936.
- (25) A l'entorn d'aquests grallers, vegeu més àmpliament el nostre treball "Els grallers del Vendrell: les colles de la renaixença castellera (1926-1936)" a *Miscel·lània Penedesenca* 1995.
- (26) Xavier ORRIOLS I SENDRA, a "L'ofici de graller i la seva transmissió". *Quaderns de Música Tradicional* núm. 1. Grallers Montòneg i Ajuntament de Vilafranca. Maig 1993.
- (27) Les dades personals que aquí publiquem han estat extretes dels llibres de registres civils i parroquials del Vendrell. Hem trobat que hi ha algunes diferències cronològiques respecte a les dades aplegades per altres autors que han tractat el tema i que han pres per base el cens electoral del Vendrell del 1909. En base, doncs, a aquest fet cal prendre les dades cronològiques que ofereix dit cens com a aproximatives, mentre que cal considerar com a reals les que ofereixen els llibres - registre.
- (28) Entrevista al centenari Josep Ferrando i Font "l'Esquerrà", de Marmellar, nat el 14 de novembre del 1894 i entrevistat al Vendrell el 10 de gener del 1995.
- (29) Entrevista a Agustí CARALT I MERCADÉ "Agustí de Cal Orgue", 29-4-94.
- (30) Informació facilitada per l'investigador de temes de cultura popular Blai Fontanals, que recull informacions localitzades al *Cançoner popular* de Joan Amades, i d'una entrevista realitzada al fill del graller Carles Mañé "Arià", l'any 1987.
- (31) Notícia que ens localitzà Pere Ferrando a "Antonio Duran. Folklorista de Sitges", programa Festa Major de Sitges 1961.
- (32) Notícia que ens localitzà Pere Ferrando a "Efemérides de una Fiesta Mayor". Rafael Casanova, cronista oficial de Sitges. Programa Festa Major de Sitges 1958.
- (33) Notícia localitzada per Pere Ferrando a "Las grallas". Rafael Casanova, cronista oficial de Sitges. Programa Festa Major de Sitges 1955.
- (34) Notícia localitzada per Salvador Caralt i Salvó.
- (35) Documentació localitzada per l'investigador bastoner Robert Rovira. En tenim referència mercès a l'historiador Pere Ferrando (AHC d'Igualada).

APÈNDIX

MÉS NOTÍCIES A L'ENTORN D'ACTUACIONS DELS GRALLERS VENDRELLENCS DE L'ETAPA DE LA RENAIXENÇA CASTELLERA (1926-1936)

- ELS ROMEAS: Poble Espanyol 1929.

Al recinte del Poble Espanyol de Montjuïc hi va haver, l'any 1929, tota una colla d'actes folklòrics celebrats arran de l'Exposició Internacional de Barcelona.

El mes de maig, la colla de grallers *Els Romeas* va prendre part en la representació d'una "boda típica catalana".

(Esteve Cruanyes i Robert Rovira a *El Ball de Bastons de l'Arboç*. L'Arboç 1995).

- ELS CASIMIROS: Igualada 1930-1931.

1930.

Respecte a l'actuació de l'any 1930 a la capital de l'Anoia, s'ha localitzat⁽³⁹⁾ una lletra datada i signada al Vendrell, el 8 de juliol del 1930, pel cap de colla de la formació, Casimir Coll i Morros, per la qual demanen per actuar els tres dies de la festa major "35 duros y los gastos de todo viaje y manutención a cargo de Vd.". Dades i xifres que coincideixen amb els pagaments reflectits en l'estat de comptes de la Festa Major de la ciutat i que recollim al nostre treball (*Miscel·lània Penedesenca 1994*).

1931.

Quant a la carta que publicàvem al nostre anterior treball, datada a Igualada el 18 de juny del 1931, i adreçada, per la Comissió de Festes de la ciutat, al graller vendrellenc Casimir Coll, tot demanant pressupost per actuar per la Festa Major, sembla que va tenir resposta de la colla Els Casimiros; el mateix Coll, i amb data de 23 de juny, responia tot demanant aquell any "225 pts y los gastos a cargo de vosotros", ja que "este año ay un dia mas que es 22-23-24-25". Al peu de la carta consta que fou contestada el dia 9-7-1931, junt amb l'anotació "que no convé".⁽³⁵⁾

- ELS ASTONS: Tarragona 1935.

La colla de grallers *Els Astons de Sant Vicenç* [sic] fou contractada per actuar a Tarragona amb motiu de les Festes d'Estiu els dies 22-23-24 de juny.

El dia 22, prengueren part en dues cercaviles, a les 12 i a les 7, junt amb la Lira Ampostina.

El dia 23, prengueren part en les matinades, a les 7 del matí, amb pirotècnia.

El dia 24, novament matinades, a les 7, amb pirotècnia, i a 2/4 de 7 de la tarda prengueren part en el "Gran Cos a la Rambla", junt amb la banda La Lira Ampostina.⁽³⁵⁾

- ELS CATERINS: Barcelona 1936.

Noves dades confirmen la participació d'aquesta colla vendrellenca al III Concurs de Gralles de la Història, convocat al Poble Espanyol de Montjuïc amb motiu de la II Festa Major del Penedès, el 14 de juny del 1936. Aquesta nova aportació ens arriba de la mà del rotatiu barceloní *El Día Gráfico* de 16-6-1936.⁽³⁵⁾

El jurat d'aquell concurs era integrat per: Enric Morera, Antoni Català, Robert Gherard, Eduard Toldrà, Joan Amades, Joan Ferret, Francesc Pujols, Marià Roig i Josep Mª Puig Roig.

Pel que fa a les colles, *El Día Gráfico* relata:

el jurado emitió los siguientes veredictos: Primer premio a 'la gralla Romeies de Vilovi'; segundo premio a los bastoneros de San Vicente de Calders [en realitat *Els Astons*], y otros premios repartidos a las 'grallas Romeies del Vendrell, Catarí del Vendrell y Felius' del Vendrell.